

PERSPECTIVE LINGVISTICE ȘI DIDACTICE ÎN TRADUCEREA TERMENILOR CROMATICI

Cristina MOROZANU, doctorandă

<https://orcid.org/0009-0004-1030-6799>

Școala Doctorală „Științe ale educației”

Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă” din Chișinău

Rezumat. În limitele acestui articol se face o analiză a traducerii termenilor cromatici din limba română în limba engleză, subliniind provocările și soluțiile asociate cu acest proces. Se evidențiază importanța denotativă și conotativă a acestor termeni, precum și impactul lor asupra atmosferei poetice. Din perspectivă didactică, se propune utilizarea traducerii ca metodă de învățare a limbilor străine, axată pe dezvoltarea competențelor lingvistice și culturale. Prin analiza termenilor cromatici din texte, elevii pot înțelege mai bine nuanțele lingvistice și culturale, consolidându-și abilitățile interpretative și expresive. Articolul oferă sugestii practice pentru integrarea traducerii în predare, promovând un proces iterativ de învățare.

Cuvinte cheie: traducere, termeni cromatici, sens denotativ, sens conotativ, metodologie didactică.

LINGUISTIC AND DIDACTIC PERSPECTIVES IN THE TRANSLATION OF CHROMATIC TERMS

Abstract. This article analyzes the translation of chromatic terms from Romanian into English, highlighting the challenges and solutions associated with this process. The denotative and connotative importance of these terms, as well as their impact on poetic atmosphere, are emphasized. From a didactic perspective, the use of translation is proposed as a method for learning foreign languages, focusing on the development of linguistic and cultural competencies. By analyzing chromatic terms in texts, students can better understand linguistic and cultural nuances, enhancing their interpretative and expressive skills. The article provides practical suggestions for integrating translation into teaching, promoting an iterative learning process.

Keywords: translation, chromatic terms, denotative meaning, connotative meaning, didactic methodology.

Introducere

Traducerea este o metodă esențială în procesul didactic, facilitând conectarea dintre limbi și culturi. Analiza termenilor cromatici din textele literare oferă elevilor oportunitatea de a înțelege atât complexitatea limbajului poetic, cât și provocările adaptării sensurilor într-o altă limbă. Prin studierea traducerilor, elevii pot observa diferențele semantice și stilistice, dezvoltând strategii pentru a păstra specificitatea și atmosfera textului original.

Metodologia didactică propusă include cinci etape: analiza structurală a textului sursă, identificarea dificultăților lexicale și stilistice, aplicarea tehnicilor compensatorii, evaluarea echivalenței și verificarea fidelității prin traducere inversă. Acest proces încurajează elevii să dezvolte o perspectivă critică asupra traducerii, apreciind nuanțele culturale și estetice ale limbajului.

Traducerea este termenul general care se referă la transferul gândurilor și ideilor din limba-sursă în limbă-țintă [1, p.27]. Ionaș Anatol, în una din cărțile sale, afirmă că:

„Misiunea traducătorului este de a ajunge la cel mai înalt grad de „potrivire” sau „echivalență” între textul din limba-sursă și cel din limba-țintă. Cu alte cuvinte „textul din limba-țintă trebuie să aibă asupra cititorului străin un efect asemănător cu cel pe care îl are textul din limba-sursă asupra cititorului nativ” [5, p.152]. Rezultă că traducerea ne face cunoștință cu o limbă. Este un instrument indispensabil pentru învățarea limbii. În mod tradițional, un elev începe să folosească traducerea de la primul exercițiu, din prima lecție de limbă străină. Prin urmare, nu este surprinzător că mulți găsesc dificil să disocieze traducerea de învățarea unei limbi.

John Catford în lucrarea sa „A linguistic theory of translation: an essay in applied linguistics” [2, p.24] afirmă că „traducerea elimină nevoia de a învăța o limbă”. Afirmția este una provocatoare și merită analizată în profunzime din mai multe perspective. De-a lungul timpului, numeroși lingviști și teoreticieni au discutat despre avantajele și limitele traducerii, fiecare aducând argumente fie în favoarea acesteia: Roman Jakobson, Eugene Nida, George Steiner, Walter Benjamin, fie împotriva ei: Friedrich Schleiermacher, Jacques Derrida, Antoine Berman, Lawrence Venuti. Ne propunem, în baza celor menționate, să specificăm argumente în favoarea și contra afirmației de mai sus:

Argumente în favoarea afirmației:

- Traducerea ca punte universală: permite accesul la informație, literatură, fără a învăța limba originalului; existența traducătorilor și a tehnologiei de traducere (ex. Google Translate, dicționarelor) facilitează comunicarea instantanee între persoane care nu împărtășesc aceeași limbă.
- Acces global: prin traduceri, cunoștințele dintr-o limbă sunt făcute disponibile unui public larg. Exemple includ traducerile cărților, filmelor sau lucrărilor științifice în limbi de circulație internațională.
- Funcția de substituire: traducerea funcționează ca un substitut al învățării unei limbi atunci când cineva are nevoie doar de rezultate, nu de procesul de comunicare în sine.

Argumente împotriva afirmației:

- Traducerea este limitată: nu toate nuanțele culturale, emoționale sau idiomatice pot fi capturate perfect în traducere. Unele sensuri se pierd, ceea ce face imposibilă o înțelegere profundă a mesajului original.
- Limbajul ca mod de gândire: înțelegerea unei limbi implică înțelegerea unei perspective culturale și a unui mod de gândire. Traducerea nu poate reproduce acest lucru complet.
- Dependența de tehnologie sau traducători: fără cunoașterea limbii, utilizatorul devine dependent de traducători sau de tehnologie, ceea ce poate limita autonomia și încrederea în comunicare.
- Nu înlocuiește interacțiunea personală: a cunoaște o limbă permite comunicarea directă, autentică și spontană.

Astfel, traducerea este o soluție extrem de utilă și eficientă pentru depășirea barierelor lingvistice, dar nu elimină nevoia de a învăța o limbă atunci când cineva dorește să se integreze cultural, să comunice direct sau să aprofundeze nuanțele unui sistem lingvistic. Ea este un instrument complementar, dar nu un substitut complet pentru învățarea limbii. Deși traducerea face limbile accesibile, *limba învățată rămâne un vehicul esențial al gândirii și culturii*.

În cartea „Translation: Applications and Research” [1, p.28] sunt descrise câteva **tipuri de traducere**:

1. *Traducerea pragmatică*, referindu-se la traducerea unui mesaj cu accent pe acuratețea informației ce trebuie transmisă din limba sursă. Traducerea pragmatică nu se preocupă de alte aspecte ale versiunii originale (de exemplu, forma estetică), care ar fi considerată parte a celorlalte trei tipuri ale traducerii. Cel mai clar exemplu de traducere pragmatică este în tratarea documentelor tehnice.
2. *Traducerea estetic-poetică*, în care traducătorul ia în considerare emoțiile și sentimentele versiunii originale, forma estetică folosită de autor, precum și orice informație din mesaj. Cele mai clare exemple sunt în traducerea operelor literare.
3. *Traducerea etnografică*, al cărei scop este de a explica contextul cultural al versiunilor din limba sursă și limba țintă. Având acest obiectiv, traducătorii trebuie să fie atenți la felul în care sunt folosite cuvintele (de exemplu, „yes” versus „yea” în engleza americană) și trebuie să cunoască modul în care aceste cuvinte se integrează în culturile care utilizează limbile sursă și țintă.
4. Al patrulea tip de traducere se numește *traducere lingvistică* și se referă la „semnificațiile echivalente ale morfemelor componente din limba țintă” și la forma gramaticală.

Anderson Brislin [1, p.34] descrie o **metodologie care implică un proces structurat pentru traducerea textului**, concentrându-se pe analiza profundă a propozițiilor și pe obținerea echivalenței între limba sursă și limba țintă descrisă în 5 pași:

1. *Traducătorul analizează structura propoziției în limba sursă, identificând*: aspecte sintactice, aspecte semantice, aspecte stilistice, contextul.
2. *Traducătorul identifică posibilele dificultăți legate de*:
 - Lexic (termeni care nu au echivalență directă în limba țintă).
 - Sintaxă (diferențe structurale între limbile implicate).
 - Sintagmatică (unități lexicale mai complexe, cum ar fi expresii idiomatice, care pot necesita adaptare).
 - Stil (reproducerea tonului și a expresivității autorului în limba țintă).
3. *Traducătorul aplică tehnici și strategii pentru a rezolva dificultățile constatate. Acestea pot include*:
 - Parafrizarea (reformularea unei expresii pentru a păstra sensul).

- Adăugarea sau omiterea elementelor (compensarea sensului prin ajustări contextuale).
 - Etape intermediare: (dacă traducerea directă nu este posibilă, textul poate fi trecut prin mai multe faze).
4. *După ce propoziția a fost tradusă, traducătorul o evaluează pentru a verifica:*
- Echivalența semantică – dacă sensul original este redat corect.
 - Echivalența stilistică – dacă stilul și tonul sunt păstrate.
 - Calitatea alternativelor – compararea mai multor variante pentru a alege cea mai potrivită.
5. *Se traduce propoziția finală din limba țintă înapoi în limba sursă pentru a verifica:*
- dacă arsenalul stilistic și semantic al textului din original este conservat.
 - dacă relația între limba sursă și limba țintă este echivalentă și bidirecțională.

Acești pași descriu o metodologie care asigură că traducerea nu este doar literală, ci și fidelă din punct de vedere semantic și stilistic. Este un proces iterativ, care necesită atenție la detalii și implică multiple verificări pentru a obține o traducere de înaltă calitate.

Conform teoriilor semiotice ale lui *Charles Sanders Peirce*, sensul unui cuvânt sau unei expresii este văzut „*ca un fapt semiotic*” adică nu se limitează doar la limbaj, ci aparține unui sistem mai larg al semnelor; este o abordare ce se extinde dincolo de lingvistică, incluzând și alte forme de semne (vizuale, simbolice, culturale) și sensul unui semn lingvistic este interpretat ca „*traducerea acestuia într-un alt semn*” [6, p. 236]. Aceste idei sunt esențiale în traductologie, unde fiecare act de traducere presupune reinterpretarea sensului unui text în termeni alternativi. Este și o bază a gândirii structuraliste și semiotice, subliniind că sensul unui cuvânt nu există izolat, ci în relație cu alte semne dintr-un sistem.

Din perspectivă semiotică numele de culori sunt semne, care joacă un rol semnificativ în limbaj, având atât un aspect denotativ (referința cromatică), cât și un aspect conotativ (sens facultativ, simbolic, cultural, emoțional). Traducerea lor trebuie să țină cont de aceste dimensiuni pentru a reda nu doar semnificația, ci și impactul cultural și estetic. Ionaș Anatol susține că „în procesul de traducere nu trebuie neglijate nici valorile conotativ - contextuale ale termenilor cromatici, fiindcă, traduși, ei vor fi nefirești, uneori ridicoli și fără sens, iar calitatea traducerii, din cauza acestor inexactități, va avea de suferit” [5, p.152].

În continuare ne propunem să analizăm traducerea termenilor cromatici (sub aspectul valorilor denotative, conotative, sensurilor figurate, actualizate contextual) din poemul „*Luceafărul*” de *Mihai Eminescu* [4], variantă de traducere în limba engleză fiind realizată de *Corneliu M. Popescu* și *Dimitrie Cuclin* [7]:

„Privea în zare cum pe mări
Răsare și străluce,

„She looks as in the distant seas
He rises, darts his rays

Pe mișcătoarele cărări
Corăbii negre duce.”

And leads the blackish, loaded ships
On the wet, moving, ways.”

Sintagma „corăbii negre” în limba română denotă culoarea neagră a corăbiilor, fiind o descriere clară și precisă, iar în limba engleză termenul cromatic „blackish” în versul „blackish, loaded ships” se traduce „negricios” [8] ceea ce denotă „o culoare care se apropie de negru, care bate în negru”[3]. Termenului cromatic „negri” dezvoltă astfel de conotații ca *mister*, *solemnitate*, *pericol* sau chiar *moarte*. În contextul poeziei, evocă o atmosferă întunecată și misterioasă, specifică romantismului eminescian. Contribuie la imaginea unui peisaj marin dramatic și solemn, sugerând o călătorie enigmatică pe valuri nesigure, periculoase. În limba engleză termenul cromatic „blackish” exprimă o notă semantico-stilistică mai slabă decât „negre”. Conotația de mister și solemnitate este diminuată.

„Și cât de viu s-aprinde el
În orișicare sară,
Spre *umbra negrului castel*
Când ea o să-i apară.”

„And ev'ry night his stormy flames
More stormily renew
When in *the shadow of the castle*
She shows to his bright view.”

În următorul fragment din poem, expresia „negrului castel” descrie clar culoarea castelului. Acest adjectiv oferă o caracterizare cromatică directă, subliniind întunericul și solemnitatea. Pe când în limba engleză „the shadow of the castle” elimină termenul cromatic „negru”, accentuând doar „the shadow” - „umbra” [9] castelului, fără a menționa culoarea sa. Lipsa unui echivalent pentru „negrului” reduce precizia imagistică. Sensul conotativ al expresiei în limba română evocă o atmosferă gotică, dramatică și poate chiar sinistră. Castelul devine un simbol al misterului și al întunericului, creează un contrast implicit între întunericul castelului și lumina „flăcărilor” stelei.

În limba engleză „shadow” sugerează întuneric, dar fără specificitatea conotației de „negru”. Imaginea devine mai generală, evocă mister, dar nu accentuează atmosfera gotică la fel de puternic.

„Părea un tânăr voievod
Cu *păr de aur* moale,
Un *vânăt giulgi* se-ncheie nod
Pe umerele goale.

„A young Voivode he seems to be
With soft and *golden hair*;
A *blue shroud* binds in a knot on
His naked shoulder fair.

Iar umbra feței străvezii
E *albă ca de ceară* -
Un mort frumos cu ochii vii
Ce scânteie-n afară.”

The shade of his *face is of wan*
And thou canst see throughout-
A handsome dead man with live eyes
That throw their sparkles out.”

Din următoarele versuri se observă că termenul cromatic în limba română „păr de aur” și în limba engleză „golden hair” este o traducere echivalentă [8], în ambele cazuri descrie culoarea părului, totodată conferă bogăția, rafinamentul și o aură divină, caracteristice tânărului voievod.

Termenul cromatic „vânăt” reprezintă „un albastru închis (cu reflexii violete)” [3] termenul evocă imaginea unui voal aproape funerar, are conotații de mister, tristețe și poate chiar moarte. Termenul „vânăt” în limba engleză este tradus prin un alt termen cromatic mai general, și anume prin adjectivul „blue” nuanța întunecată, posibilele asocieri cu melancolia sunt mai puțin accentuate.

Un alt termen cromatic în expresia „față albă ca de ceară” face referire la o culoare alb-gălbuie, palidă asociată cu lipsa de viață. Termenul cromatic „wan” din engleză „palid” [8] este o traducere care păstrează sensul de paloare.

„În aer <i>rumene văpăi</i>	„Soon in the air <i>flames ruddy</i> spread
Se-ntind pe lumea-ntreagă,	The world in their grip hold;
Și din a chaosului văi	A superb from the spasm of the
Un mândru chip se-ncheagă;	Chaotic valleys mould.
Pe <i>negre vițele-i de păr</i>	On his <i>locks of black hair</i> he bears
Coroana-i arde pare,	His crown a fierce fire frames;
Venea plutind în adevăr	He floats as he really comes
Scăldat în foc de soare.	Swimming in the sun' s flames.

Din <i>negru giulgi</i> se desfășor	His <i>black shroud</i> lets develop out
Marmoreele brațe,	His arms marbly and hale;
El vine trist și gânditor	He pensively and sadly brings
Și <i>palid</i> e la față;”	His face awfully <i>pale</i> .”

Numele de culoare „rumene” indică o „culoare care bate în roșu, roșu-aprins. Care a căpătat o culoare roșiatică (sub acțiunea focului sau a soarelui); bine copt”[3]. Este asociat direct cu „văpăile” (flăcările), subliniind intensitatea și căldura acestora. Termenul cromatic „ruddy” se traduce ca „rumen” [8]. Expresiile „rumene văpăi” în limba română și „flames ruddy” în limba engleză [9], traducere echivalentă, exprimă imaginea vizuală a flăcărilor roșii care se întind și totodată redau conotația de intensitate, pasiune, renaștere, forța creatoare a focului. Focul este adesea un simbol al transformării, iar nuanța „rumenă” subliniază vitalitatea.

Termenul cromatic „negru” în versul „*negre vițele-i de păr*” în limba română și „black” în expresia „*locks of black hair*” în limba engleză, este o traducere fidelă, descrie clar culoarea neagră a părului asociată cu enigmaticul, întunericul și solemnitatea. Alăturarea cu „coroana-i arde pare” creează un contrast puternic între întuneric (negrul părului) și lumină (coroana de foc).

Expresiile „negru giulgi” în limba română și „black shroud” în limba engleză, și aici avem o traducere echivalentă, desemnează un voal funerar, accentuând ideea de moarte sau tristețe. Cuvântul „giulgi” adaugă o conotație funerară. Negrul este o culoare simbolică pentru doliu și mister.

Termenul cromatic „palid” din versul „Și *palid* e la față” indică o paloare extremă, sugerând fragilitate, lipsa vieții sau tristețe. Și termenul cromatic „pale” în limba engleză este o traducere fidelă din punct de vedere semantic, dar „awfully” traducere din engleză „extrem” [8] adaugă o notă emoțională mai puternică „extrem de palid” mai dramatică. Astfel, paloarea feței este în contrast cu „rumenele vâpăi” din alte versuri, accentuând dualitatea dintre viață și moarte.

„O, vin', în *părul tău bălai*

S-anin cununi de stele,

Pe-a mele ceruri să răsai

Mai mândră decât ele.”

„O, come, and upon *thy blond hair*

Crowns of stars I shall crowd,

And more that all of them, up there,

Thou wilt look fair and proud.”

Termenul cromatic „bălai” conform DEX: „despre oameni sau părul lor: blond” [3]. Sintagma din limba engleză „*thy blond hair*” redă o traducere fidelă, sensul denotativ, „blond” fiind echivalentul direct al „bălai”. Termenul cromatic „bălai” nu este doar descriptiv, ci adaugă o dimensiune poetică și evocă puritatea, frumusețea idealizată și luminozitatea. Este o trăsătură specifică personajelor romantice. Sintagma „blond hair” este mai neutră în conotații. Deși păstrează sensul descriptiv, nu transmite aceeași atmosferă poetică și rafinată ca numele de culoare „bălai”.

„Cu obrăjei ca doi bujori

De rumeni, bată-i vina,

Se furișează pânditor

Privind la Cătălina.”

„*His little cheek-a peony*

That under the sun stews;

Watchful, just like a thief, he sneaks

In Catalina's views.”

Din versul „Cu obrăjei ca doi bujori” compară obrajii copilului cu bujorii, flori caracterizate printr-o culoare roșie sau roz intens. Este o metaforă directă, clară, care exprimă culoarea obrajilor. Aceasta evocă sănătate, prospețime și frumusețea inocentă. Este o imagine pozitivă, plină de căldură. Versul din limba engleză „*His little cheek-a peony*” păstrează referința la floarea bujorului, echivalentul direct în limba engleză [9]. Totuși, lipsa pluralului „doi bujori” pierde precizia vizuală a imaginii din original.

Termenul „(de)rumeni” descrie culoarea roșie aprinsă a obrajilor, sugerând o asociere cu sănătatea și vitalitatea. „Bată-i vina” este o expresie colocvială, care adaugă o notă de afecțiune. Iar în limba engleză versul „*That under the sun stews*” introduce ideea că obrajii sunt înroșiți de expunerea la soare. Totuși, „stews” care denotă fierbere sau înăbușire [9] schimbă tonul colocvial și afectuos al originalului, oferind o imagine mai literală și mai prozaică, se schimbă tonul prietenos și cald al versului românesc.

„- De greul *negrei vecinicii*,
 Părinte, mă dezleagă
 Și lăudat pe veci să fii
 Pe-a lumii scară-ntreagă;”

„*From that dark*, choking, endlessness
 Into which I am furred,
 Father, undo me, and for e'er
 Be praised in the whole world!”

Sintagma „*negrei vecinicii*” face referire la eternitate, caracterizată de întuneric absolut. Termenul cromatic „negru” sugerează lipsa luminii și greutatea apăsătoare a infinitului. Termenul cromatic „dark” din traducere „întunecos” [8] redă parțial ideea de întuneric, însă nu păstrează specificitatea cromatică a termenului „negru” din original. Termenul „choking” adaugă o dimensiune senzorială (senzația de sufocare), absentă în limba română. Termenul cromatic „negru” simbolizează atât întunericul fizic, cât și goliciunea, necunoscutul și apăsarea existențială. Conotațiile sunt legate de frica de infinit și lipsa unui sens definit. Termenul cromatic „dark” păstrează simbolismul general al întunericului, însă „choking” din engleză „sufocare”[8] mută atenția de la o reprezentare cosmică abstractă la una mai personală și viscerală.

„Miroase *florile-argintii*
 Și cad, o dulce ploaie,
 Pe creștetele-a doi copii
 Cu plete lungi, *bălaie*.”

„The *silvery blooms* spread their smells
 And their soft cascade knocks
 The tops of the heads of both youths
 With long and *golden locks*.”

Sintagma „*Florile-argintii*” în limba română și „*Silvery blooms*” este o traducere fidelă a sensului denotativ, păstrând imaginea florilor argintii. Termenul cromatic din ambele limbi are conotații de puritate, rafinement și frumusețe idealizată, asociată frecvent cu luminile astrale specifice în edita poezie eminesciană.

Termenul cromatic „bălaie” după DEX[3]: „despre oameni sau părul lor: blond, bălan, gălbior, gălbui”, are conotații poetice, sugerând o lumină delicată, inocență și frumusețe angelică. Este o descriere evocatoare, cu tonalități arhaice, care amplifică impresia de idealizare. Termenul cromatic „golden” se traduce ca „auriu” și redă echivalentul denotativ: „de culoarea aurului”, dar, totodată, dezvoltă astfel de conotații ca „*frumos, măreț, strălucitor*” [3], păstrând imaginea părului *lung* și *blond*, conotațiile de *frumusețe* și *inocență*, însă, totuși, „bălaie” are o rezonanță mai subtilă și poetică în limba română decât „golden” în limba engleză.

Pentru a analiza traducerea numelor de culori din poemul „*Luceafărul*” în limba engleză, vom folosi metodologia propusă de Anderson Brislin, examinând *termenii cromatici* în baza celor cinci pași:

1. ***Analiza sintactică, semantică și stilistică a textului în limba română și limba engleză:***

- În limba română: „Miroase florile-argintii / Și cad, o dulce ploaie.”
- În limba engleză: „The silvery blooms spread their smells / And their soft cascade knocks.”

- *Syntactic*: Structura în limba română este fluidă, iar imaginea este sugerată poetic printr-o metaforă. În limba engleză, traducerea păstrează o structură gramaticală similară, dar adaugă un verb concret „knocks”, care sună mai prozaic.
- *Semantic*: Termenul „argintii” este redat prin „silvery”, păstrând sensul de strălucire metalică delicată. Totuși, „cascade knocks” introduce o nuanță mai naturală, care diluează subtilitatea originalului.
- *Stylistic*: Traducerea pierde din grația poetică a originalului, unde „dulce ploaie” evocă o imagine fluidă și plăcută.

2. *Clasificarea și analiza dificultăților de traducere:*

- În limba română: „rumene văpăi” / „În umbra negrului castel.”
- În limba engleză: „flames ruddy” / „In the shadow of the castle.”

Dificultăți:

- Lexicale: „rumene” are o conotație arhaică și poetică în limba română, Termenul cromatic „ruddy” este precis semantic, dar sună mai comun în engleza modernă.
- Cromatice: „negrului” subliniază intensitatea întunericului castelului. În traducere, „shadow” elimină acest atribut cromatic, reducând atmosfera gotică.
- Stilistice: „rumene văpăi” sugerează o imagine vibrantă, în timp ce „flames ruddy” este mai descriptiv, mai puțin evocator.

3. *Eliminarea dificultăților prin proceduri de transfer compensatorii*

Pentru a păstra imagistica cromatică și stilistică, traducătorul poate folosi expresii mai poetice sau descriptive. Propuneri:

- Rumene văpăi” - „Flames ablaze with a ruddy glow” (adăugarea unei descrieri poetice pentru a amplifica efectul vizual).
- „În umbra negrului castel” - „In the shadow of the blackened castle” (adăugarea termenului „blackened” pentru a reintroduce nuanța cromatică).

4. *Evaluarea echivalenței semantice și stilistice*

- În limba română: „Un vânăt giulgi se-ncheie nod / Pe umerele goale.”
- În limba engleză: „A blue shroud binds in a knot / On his naked shoulder fair.”
- Semantic: „Vânăt” (o nuanță de albastru-închis, cu reflexii violete) este tradus prin „blue”, termen cromatic general ce indică o simplificare a sensului cromatic din original. În română, termenul evocă un sentiment de solemnitate și mister. În engleză, „blue” este neutru.
- Stilistic: În română, imaginea „giulgiului” sugerează doliu și spectrul morții. În engleză, „shroud” păstrează această idee, dar lipsa detaliului cromatic reduce intensitatea emoțională.

5. *Traducerea inversă pentru comparație*

Traducerea inversă „The silvery blooms spread their smells” ar putea suna în română: „Florile argintii își răspândesc mirosul”. Această variantă ar elimina „dulce ploaie”, pierzând metafora inițială.

6. *Analiza generală a termenilor cromatici:*

- În limba română: numele de culori au o funcție poetică, contribuind la atmosfera romantică și gotică (e.g., „argintii”, „rumene”, „negru”, „bălai”).
- În limba engleză: traducerea păstrează sensurile de bază (denotative), dar pierde adesea din subtilitățile poetice (conotative). Exemplu:
 - „Albă ca de ceară” - „Wan” (exact semantic, dar mai vag și mai puțin evocator).
 - „Păr de aur moale” - „Golden hair” (păstrează culoarea, dar elimină senzația de delicatețe sugerată de „moale”).

Concluzii

Afirmăm cu certitudine că traducerea în limba engleză a termenilor cromatici din poemul „*Luceafărul*” este, în fond, adecvată /funcțională/, dar uneori sacrifică complexitatea stilistică și cromatică a originalului. Pentru a păstra fidelitatea poetică, este necesar să se recurgă la proceduri compensatorii, adăugând detalii care să redea atmosfera și simbolistica cromatică.

Astfel dezvoltarea operațiunilor de traducere în mai multe etape este recomandabilă din mai multe motive:

- Ele permit traducătorului să ofere o explicație critică a procedurilor de transfer care duc de la textul în limba sursă (SL) la textul în limba țintă (TL).
- Ele sunt potrivite pentru a demonstra, într-un mod nedogmatic, complexitatea procesului de învățare a traducerii.
- Ele pot ajuta la minimizarea evaluărilor inadecvate ale performanței traducerii.
- Ele pot fi practicate de elev fără ca profesorul să fie prezent în mod constant.
- Ele pot aduce o contribuție substanțială la dezvoltarea unui meta-limbaj pentru traducere, care să faciliteze verificarea (sau, dacă este cazul, infirmarea) deciziilor de traducere și a declarațiilor de evaluare a traducerii.
- Ele pot promova consolidarea și unificarea urgent necesară a terminologiei textului sursă.

Din perspectivă didactică, studiul acestor transformări îi ajută pe elevi să înțeleagă nuanțele semantice și stilistice ale limbajului poetic, dezvoltându-le abilitățile analitice, lingvistice și interculturale. De asemenea, metodologia propusă, bazată pe cei cinci pași ai lui Anderson Brislin, oferă un cadru structurat pentru abordarea traducerii în clasă, încurajând o învățare profundă și reflexivă.

Astfel, traducerea poate fi integrată cu succes în procesul educațional, contribuind la formarea unor competențe lingvistice și culturale complexe, precum și la cultivarea aprecierii pentru operele literare și provocările adaptării acestora în alte limbi.

Bibliografie

1. BRISLIN, W. R., ANDERSON, R.B.W. *Translation: Applications and Research*. New York: Garden Press, 1976. 312 p. ISBN 9780470149942.
2. CATFORD, J. *A linguistic theory of translation: an essay in applied linguistics*. London: Oxford University Press, 1965. 103 p. ISBN-13: 978-0194370189.
3. Dicționar explicativ al limbii române. Academia Română. Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan-AL. Rosetti. Ed. a 2-a, București : Univers Enciclopedic Gold, 2009. 1230 p. ISBN 978-606-92159-7-5.
4. EMINESCU, M. *Luceafărul*. Chișinău: Litera, 1997. 358 p. ISBN 9975-904-86-6.
5. IONAȘ, A. *Paradigmatica și sintagmatica numelor de culori de ton Roșu în limbile rusă și română*. Chișinău: Universitatea de Stat din Tiraspol, 2015. 167 p. ISBN 978-9975-76-135-2.
6. JAKOBSON, R. *On linguistic aspects of translation*. ed. Reuben Brower. New York: Oxford University Press, 1966. 296 p. ISBN: 978-0195004342.

Webografie

7. Proiect coordinator: Petru Dumitru [cit. 09.01.2025]. Disponibil: <https://www.estcomp.ro/eminescu/cuclin1.html>
8. WordReference.com © 2024 [cit. 09.01.2025]. Disponibil: <https://www.wordreference.com/enro/>
9. Merriam-Webster, Incorporated © 2024 [cit. 09.01.2025]. Disponibil: <https://www.merriam-webster.com/dictionary>

Recepționat / Received: 28.01.2025

Acceptat / Accepted: 18.03.2025

Email: morozanu_cristina@mail.ru